

<https://zakon.rada.gov.ua/lavvs/shov/463-20#Tekht>. (in Ukrainian).

7. Kliuchkovska I. Halko O. (2006). *Osvita ukrainskoho zarubizhzhia yak faktor zberezhennia etnonatsionalnoi identychnosti* [Education abroad in Ukraine as a factor in preserving ethno-national identity]. *Ukrainoznavstvo* (Ukrainian Studies). Vol. 4. Pp. 354–360. (in Ukrainian).

8. Kotusenko O., Mykhajlovs'ka N., Tsipko A., Bojko T., Hazizova O. Krasnodems'ka I. Khomenko O. Bojko S. (2019). *Navchal'na prohrama z kursu ukrainoznavstva dlia subotnikh ta nedil'nykh shkil ukrains'koho zarubizhzhia* [Ukrainian Studies. Curriculum for Ukrainian Weekend Schools Abroad]. *Ukrainoznavstvo* (Ukrainian Studies). Vol. 1(70). Pp. 110–133. (in Ukrainian).

9. Kravchenko O. (2011). *Stan ukrainskoho shkilnytstva za kordonom u konteksti etnonatsionalnoi identychnosti* [State of Ukrainian school membership abroad in context of ethnical and national identity]. *Ukrainoznavstvo* (Ukrainian Studies). Vol. № 1. Pp. 220–224. (in Ukrainian).

10. Liliia Hrynevych. *Ukraina zatsikavlena zberehty zviazok zakordonnnykh ukraintziv z Batkivshchynoiu cherez osvitu* [Ukraine is interested in maintaining the connection of foreign Ukrainians with the Motherland through education]. [online] Available at: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-2016-10-23-liliya-grinevich-ukrayina-zacikavlena-zberegti-zv%E2%80%99yazok-zakordonnix-ukrayincziv-z-batkivshhynoiu>. (in Ukrainian).

11. *Osvitiany diaspory zvernuly z vidkrytym lystom do MON ta MZS Ukrainy* [Educators of the diaspora addressed an open letter to the Ministry of Education and Science and the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine]. [online] Available at: <https://archive.svitua.org/kolonka-podii/item/9868-osvitiany-diaspory-zvernuly-z-vidkrytym-lystom-do-mon-ta-mzs-ukrainy.html>. (in Ukrainian).

12. Sorochuk L. (2020). *Konsoliduiuchy potentsial etnokulturnykh tradytsii v ukrainskomu zarubizhzhii* [Consolidating potential of ethnocultural traditios among ukrainians abroad]. *Ukrainoznavstvo* (Ukrainian Studies). Vol. 4 (77). Pp. 183–190. (in Ukrainian).

DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2021.28.6>
УДК 3.43:321(477)

Ірина Грабовська

кандидат філософських наук, старший науковий співробітник
Центр українознавства філософ. ф-ту,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ORCID: 0000-0002-7416-9541
Email: grabovskai@ukr.net

Тетяна Талько

кандидат філософських наук, доцент
Дніпровського університету ім. Олеся Гончара, м. Дніпро

ORCID: 0000-0001-5173-9540
Email: talkotm@ukr.net

Дмитро Товмаш

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії гуманітарних наук,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ORCID: 0000-0002-4576-0703
Email: tovmash@knu.ua

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ БІЛОРУСЬКОЇ ДІАСПОРИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ У СВІТЛІ ПОДІЙ БІЛОРУСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ І СВОБОДИ

Анотація. У статті розглянуто проблему еміграції до України значної кількості громадян Білорусі через події білоруської антилукашенківської революції гідності і свободи, яка розпочалася в цій країні в серпні 2020 р. після проведення президентських виборів. Зазначено, що на початок 2021 р. чисельність тих, хто втік до України, переховуючись від репресій та переслідувань з боку білоруської влади, складала вже понад 75 тисяч чоловік. У подальшому прогнозується зростання кількості білоруських біженців до 100-120 тис.

осіб упродовж 2021 р. Не відомо поки що, хто із цих людей поповнить чисельність білоруської діаспори в Україні, яка, як відомо, і до цих подій була другою за чисельністю діаспорою на українських землях. А хто розглядає Україну лише як територію транзиту далі на Схід, чи Захід, наприклад, до Польщі.

У зв'язку із зазначеними подіями перед українською державою та соціумом повстала серія викликів, проблем і загроз, на які потрібно буде знайти адекватні відповіді. Зокрема, автори статті вважають не виправданими деякі застороги, що висловлюються патріотично налаштованими українськими громадянами відносно можливого зростання проросійських настроїв в Україні через прибуття і поселення тут білоруських біженців. Видається логічним, що люди із проросійськими настроями скоріше будуть емігрувати до Росії, а не прибуватимуть до України.

Очікується, що чималою проблемою для знов прибулих білорусів може стати порозуміння та налагодження діалогу і контактів зі «старою» білоруською діаспорою в Україні через її прихильність до Лукашенка та симпатії до РФ.

Зроблено висновок, що білоруські громадяни, активні учасники білоруської революції, можуть стати корисним ферментом для прискорення реформаторських процесів в Україні та сприятимуть подальшому як демократичному, так і проєвропейському рухові на цих теренах.

Ключові слова: Україна, Білорусь, білоруська діаспора, білоруська революція, емігранти, виклики, загрози.

Iryna Grabovska

PhD in Philosophy, Senior Researcher,
Center of Ukrainian Studies, Faculty of Philosophy,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

Tetiana Talko

PhD in Philosophy, Assistant professor of philosophy,
Oles Honchar National University of Dnipro

Dmytro Tovmash

Ph.D. (Philosophy), Assistant professor of philosophy,
the Philosophy of Humanities Department,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

PROBLEMS AND PROSPECTS OF THE BELARUSIAN DIASPORA IN PRESENT-DAY UKRAINE IN PERSPECTIVE OF THE BELARUSIAN REVOLUTION OF DIGNITY AND FREEDOM

Abstract. The problem of emigration to Ukraine of a significant number of Belarusian citizens due to the events of the Belarusian anti-Lukashenko revolution of dignity and freedom, which began in this country in August 2020 after the presidential election, is discussed in the article. It is noted that at the beginning of 2021 the number of those who fled to Ukraine, hiding from repression and persecution by the Belarusian authorities, was already more than 75 thousand people. In the future, the number of Belarusian refugees is projected to increase to 100-120 thousand people by 2021. It is unknown yet which of these people will join the Belarusian Diaspora in Ukraine, which before these events was the second largest Diaspora in Ukraine. And who considers Ukraine only as a territory of transit further to the East, or the West, for example, to Poland.

In connection with these events, the Ukrainian state and society faced a series of challenges, problems and threats, to which it will be necessary to find adequate answers. In particular, the authors of the article consider unjustified some warnings expressed by patriotic Ukrainian citizens about the possible growth of pro-Russian sentiment in Ukraine due to the arrival and settlement of Belarusian refugees here. It seems logical that people with pro-Russian sentiments would rather immigrate to Russia than come to Ukraine.

It is expected that a significant problem for the newly arrived Belarusians may be the understanding and establishment of dialogue and contacts with the "old" Belarusian Diaspora in Ukraine because of its commitment to Lukashenko and sympathy for Russia.

It is concluded that Belarusian citizens, active participants in the Belarusian revolution, can become a useful enzyme for accelerating the reform processes in Ukraine and will contribute to further democratic and pro-European movement in this area.

Key words: Ukraine, Belarus, Belarusian Diaspora, Belarusian revolution, emigrants, challenges, threats.

Актуальність проблеми. Події, що відбуваються у сучасній Білорусі, ще і до цього часу не отримали своєї точної назви. «Народна революція,

національна революція, жіноча революція, заколот, повстання, простимульоване ззовні, спроба перевороту, заворушення – найрізноманітніші, а часом і протилежні

назви подій 2020 р. у Білорусі вимагають пояснень. Не випадково нарешті з'явилася загальна назва – ПРОТЕСТИ, яка закріпилася через відсутність більш точного однозначного опису», - зазначає історик О. Агєєв [1, с.13]. Видається, що досить виправданою є назва «Білоруська революція гідності і свободи» за аналогією з Українською Революцією Гідності, з якою білоруські події мають багато спільного.

Революція, яка розпочалась у Білорусі в серпні 2020 р., витіснила за межі власної Батьківщини значну кількість білоруських громадян. За даними, оголошеними «Громадським радіо», на початок 2021 р. в Україні нараховувалась 71 тисяча біженців із Білорусі. За іншими джерелами - 75 тисяч. Очікується, що ця кількість буде швидко зростати, сягнувши в недалекому майбутньому 100 тисяч біженців із повсталोї країни.

З одного боку цей лавиноподібний наплив біженців із сусідньої країни може створити чимало проблем в Україні. З іншого ж боку аналітика доводить, що це може посприяти розвиткові низки позитивних процесів в українській економіці і культурі, вплинувши також певним чином і на політичний ландшафт країни.

Отже, метою даної статті є аналіз реального стану та оцінка перспектив білоруської діаспори в Україні у світлі подій білоруської революції гідності і свободи.

Аналіз публікацій. Дане дослідження базується на широкій аналітичній актуальній базі статей, присвячених насамперед аналізу білоруських протестів, що вибухнули після президентських виборів у 2020 р. [1; 5; 7; 8; 9; 10; 11]. При дослідженні зазначеної проблеми залучались також авторські статті з аналізом білоруської ситуації постсоветського періоду існування країни [2; 3].

Виклад основної частини. На початку варто розставити деякі акценти у розумінні і трактуванні подій, що відбулися вже та відбуваються сьогодні у сусідній Білорусі, оскільки такий аналіз допоможе зрозуміти, які саме громадяни Білорусі шукають прихистку в Україні, і чи поповнять вони білоруську діаспору тут, чи перетворюються на «транзитерів» через наші території, які шукатимуть собі інший дім, або ж тимчасово перечікують лихо, що випало на їхню долю, щоб повернутися при першій ліпшій годині на свою Батьківщину. Як слівіщає Радіо «Свобода», «У Львові білоруси відкрили «Білоруський кризовий центр», куди може звернутися кожен громадянин Білорусі, який покинув свою країну через репресії з боку підконтрольних Олександрові Лукашенкові органів влади. Львів, кажуть у «БКЦ», для більшості білорусів став тимчасовим місцем очікування на польську візу. Однак є і поодинокі громадяни, які б хотіли тут залишитись». За неточними даними (точного обліку Україна не має на сьогодні), тільки до Львова прибувало загалом через переслідування на Батьківщині більше 30 тис. білорусів. За експертними оцінками, приблизно дві третини з них рухались і рухатимуться до Польщі. Приблизно 10 тис. залишаться на території України та Литви [9].

Деякі представники українського соціуму висловлюють побоювання, що білоруські біженці стануть певною загрозою для української незалежної держави та європейського вибору українства. Базуються такі побоювання на твердженнях про те, що громадяни Білорусі в абсолютній своїй масі усі роки постколоніального існування були прихильно настроєними до Росії та підтримували неоімперську політику Кремля. Такі висновки мають певні підстави під собою. Дійсно, після 2004 р., першого у незалежній Україні Майдану, Білорусь активно скоординувала свою зовнішню політику у бік Кремля, змінивши традиційну для постсоветських країн так званого ближнього зарубіжжя двовекторність у зовнішній політиці на проросійську орієнтацію. Не останню роль у такому повороті Білорусі в бік Росії відіграли і події Помаранчевої революції в Україні 2004 р., які настрахали як самого президента А. Лукашенка, так і частину білоруського населення, яке ментально залишалось советським. За даними соціології усі роки після 2004 р. у Білорусі простежувалась чітка підтримка орієнтації на РФ. 60% населення країни підтримували проросійську політику власної держави [10].

У ході протестів активно змінюються позиції білоруського населення щодо ЄС та Росії. Соціологи зафіксували падіння позитивного ставлення до РФ після підтримки режимом Кремля А. Лукашенка та появи на території країни російських силовиків. Аналітики відмічають, що почали формуватись геополітичні складові протестів, які були не притаманні їм майже до листопада 2020 р. Цей факт викликав занепокоєння у путінській Росії, оскільки він може вплинути на послаблення проросійських настроїв в Білорусі. «Якщо геополітична складова увійде у мотиваційну структуру білоруського протесту, то у майбутньому це може викликати геополітичне напруження у стосунках із Росією», - констатують російські соціологи та аналітики [Цит. за: 10].

Що ж до революційних подій, то навіть такий відомий опозиціонер, як Н. Статкевіч у 2017 р. стверджував, що в Білорусі Майдан по типу українського неможливий. І пояснював це тим, що білоруси більш дисциплінований і врівноважений народ, який має історичний досвід поваги до права і законності, на відміну від стихії українського козацтва, яке і до цього часу визначає характер українців. «Белорусы больше готовы к реформам, и, пожалуй, мы могли бы быть более успешными в построении правового государства, потому что у нас другое отношение к закону. Это связано с историей, - стверджував Н. Статкевіч. - В украинском обществе в качестве идеала - история казачества. Казаки - мужественные, достойные люди, но как они относились к законам и к чужой собственности, - известно. Украина имеет и будет иметь из-за этого проблемы. У нас же - очень существенное влияние нашей знатной истории, был большой слой населения свободных граждан, был социальный лифт, куда мог попасть любой человек... Знать жила

по законам. У нас було правовое государство - не идеальное, но правовое. У нас все могло быть гораздо лучше, если бы мы не ошиблись в своем выборе в 1994 году» [6].

Окрім того політик зазначав, що білоруси повинні проводити боротьбу виключно мирним шляхом, адже головним мотивуючим моментом є для кожного з них власна держава як власний дім, який не можна руйнувати [6].

У такому ж розрізі щодо мирних і немирних протестів та цієї відмінності українського Майдану 2014 р. від білоруських протестів 2020 р. існує вже чимало розмислів як у самій Білорусі, так і за її межами. Безумовно позитивним моментом, який вартує уваги, є певне переосмислення ролі української Революції Гідності саме у зв'язку з білоруськими протестами і в сучасній Україні. Цей факт відзначено у низці аналітичних матеріалів [Див.: 4].

Досить поширеною є думка, що українська Революція Гідності і білоруські протести, які, на нашу думку, можна з повним правом за аналогією назвати Білоруською Революцією Гідності і Свободи, надзвичайно схожі у тому, що це не «революції шлунків», а революції цінностей. «Оскільки очевидних соціально-економічних вимог з боку протестуючих немає, чи можливо, що Українська Революція Гідності 2014 року – це новий тип революції? Назва, над якою насміхалися і зневажали в політичному та інформаційному полі Росії, є, мабуть, адекватним описом нинішнього революційного вибуху, оскільки “ферментом” пробудження білорусів було почуття власної гідності, прагнення до свободи», - зазначає О. Агеєв [1, с.19]. До пошуків специфіки протікання революційних протестів у Білорусі та Україні залучаються розмисли про особливості національного характеру та менталітету цих народів. Так у передачі «Чаму беларусаў б'юць свае? | Почему белорусов бьют свои?» («Чому білорусів б'ють свої?») на «Белсат tv» російський філософ Максим Горюнов порівнював менталітет білорусів та українців, роздумуючи про специфіку мирних протестів у Білорусі. Зокрема, він сказав, що в Україні таке було б неможливо, і навіть дуже цікавий приклад власних спостережень: якщо посадити на передачі (а він разом зі своїм колегою веде передачу «Ідея Х») трьох українців і задати їм політичне питання, вони будуть дуже багато, цікаво й бурхливо його обговорювати, а потім забудуть про ведучого і будуть сперечатися між собою, закінчивши сваркою і трьома протилежними судженнями всю розмову. Якщо ж так посадити трьох білорусів, вони будуть довго мовчати. А потім кожен висловить спокійно і врівноважено свою думку. В результаті виявиться, що вона у них одна на всіх, хоча за увесь час вони не те, щоб обмовились парою слів, а навіть не дивились один на одного. Філософ це пояснює специфікою білоруського менталітету, однією з популярних характеристик якого сьогодні є досить умовна назва «партизанський характер» [11].

Так це, чи це новітні міфи щодо національних характерів, подані третьою стороною, сказати важко. Але, безумовно, нові контакти, які виникнуть в українському соціумі завдяки відтоку частини активного населення сучасної Білорусі до нашої країни, створять нові реалії і для українців, і для білорусів. Зокрема і у пошуках відповіді на запитання: «Хто ж ми такі?»

Каральними заходами й жорстоким поведінням із протестуючими А. Лукашенкові вдалося наприкінці 2020 р. витіснити протести із центральних вулиць міст, проте вони не зникли. Вже 3 січня 2021 р. у Мінську знову відбулися акції непокорі, які, не дивлячись на жорстоке поведіння силовиків із людьми, продовжувалися деякий час і в 2021 р. Як зазначають аналітики, білоруси почали проявляти свій партизанський характер, продовжуючи протестувати у своїх дворах і домівках. Так, наприклад, засновник телеграм-каналу Nexta Степан Путило, нагороджений за свою діяльність по підтримці демократичних перетворень в державі Білорусь премією академіка Сахарова, вважає, що лукашенківська диктатура обов'язково впаде саме завдяки партизанським діям громадян Білорусі, які, на його думку, будуть тільки нарощувати свій потенціал. С. Путило звернув також увагу на наростання підтримки білоруською діаспорою у всьому світі анти лукашенківських протестів, що теж відіграватиме свою позитивну роль у прискоренні падіння злочинного режиму в Білорусі [7].

Щодо «партизанського характеру» білорусів цікаві роздуми наведені у статті історика О. Агеєва «Білоруські протести 2020 у контексті дослідження конфліктних процесів на пострадянському просторі»: «Білоруси – нащадки партизанів, а українці – козаків. Щодо таких стереотипних висловлювань існує чимало припущень і критики. Принаймні, білоруси не так вже й активно розвивали свої партизанські дії у всіх війнах, але форми протестів у 2014 та 2020 роках, схоже, підтвердили вище наведені тези. Якщо для українців історично важливо було сформулювати власний острів свободи, власну Січ чи власний Майдан, то для білорусів найбільш придатною партизанською тактикою була диверсійна боротьба. Наносити удар та відступати, не вступати в пряме протистояння, виснажувати сили противника тривалою напруженою боротьбою, коли безпека для противника прихована у, здавалось би, самому ворожому середовищі – ось основи партизанської тактики, які були прописані в інструкції для радянських партизан» [1, с.18].

Довготривалий опір режиму і жорстокі каральні акції влади проти протестувальників змушують білоруських громадян тікати з країни, щоб зберегти власне життя і здоров'я. Тим більше, що білоруське суспільство попри постійні заклики до єдності, таки розколоте через політичні переконання. І можливість громадянської війни в країні не можна виключати. Так мінська журналістка А. Коржневська висловлювала сумнів щодо існування справжнього порозуміння та

єдності в білоруському соціумі. Вона пише: «...багато білорусів говорять про небувалу "солідарності і єдності", які охопили країну на тлі останніх потрясінь (мова йде про протести 2020 р. – прим. авт.) На жаль, реальна картина не настільки райдужна, як передсвяткові пости в соцмережах. У Білорусії, здається, не знайти жодної сім'ї, де за цей рік не спалахувало б сварок на політичному ґрунті» [5].

Проте, покинувши Батьківщину, білоруські біженці і в Україні не повністю позбудуться своїх проблем. Мова навіть не про реальні труднощі, з якими доводиться стикатись білорусам тут – від бюрократичної тяганини та безгрошів'я, відсутності роботи, яка б забезпечила хоча б мінімальні гарантії виживання на перший час адаптації, до певного несприйняття, підозрливості і спротиву з боку частини українців, частка яких вбачає в білорусах прихильників «руського мира» і симпатиків Кремля – а про специфіку «вписування» в білоруську діаспору в Україні.

Як відомо, на сьогодні білоруська діаспора є другою найбільшою діаспорою в Україні після російської. До подій протесаного 2020 р. вона налічувала майже 300 тис. чол. І якщо українських патріотів, які висловлюють недовіру щодо білорусів, можна переконувати у помилковості їх уявлень, адже прихильники «руського мира», скоріше за все тікають не в Україну, а виїждять до путінської Росії, або ж шукають країну з високим рівнем життя і без війни «в анамнезі», наприклад, Польщу, де втікачів із теперішньої Білорусі теж дуже багато, чи країни Прибалтики, то земляків із білоруської діаспори, які вже давно проживають на українських землях, їм буде достатньо важко переконати у своїй правоті.

Про «рускомировские», або «пролукашенківські» настрої наших «старих» білорусів вистачає повідомлень в інтернеті, починаючи від висловлювань очільниці однієї з білоруських громадських організацій про те, що українські майдани нічого путнього не принесли, а тільки посилили хаос та розруху в Україні з подальшим меседжем для земляків типу: не хочете закінчити так погано, як українці, любіть бацьку і не виходьте на протести. Це напучування для повсталих земляків декілька місяців «гуляло» інтернетом від самого початку активних протестів у сусідній країні. Що такі настрої типові для білорусів, які проживають на східно-південних теренах нашої Батьківщини, доводилось переконуватись персонально у розмовах з деякими з них. Як правило починається розмова з переліку негараздів і «руйнувань», «нещасть», які начебто принесли майдани Україні. Коли ж починаєш питати, чому ж виходить по 300 тисяч громадян у Мінську проти «бацьки» і «парадку»? Відповідь одна: то проститутки, наркомани, нероби, які не хочуть працювати. Таких людей фактично не можна переконати, що 300 тисяч проституток, наркоманів і нероб навряд чи можна зібрати на мітинг чи ходу одночасно й у одному місці. Ці люди, живучи в Україні, дивляться переважно російські канали, а з

білоруських лише офіційні державні канали. Російсько-лукашенківська пропаганда про те, що усі ті «безпорядки» в Білорусі простимульовані поляками, або колективним Заходом, або робляться американцями разом з Україною та Прибалтійськими країнами, діє не лише на білоруське село, але й на певну частину білорусів, які проживають сьогодні на теренах нашої Батьківщини.

Можливо, не так вже й випадково з усіх областей України саме Донецька стала оплотом «руського мира» на наших землях. Про цей фактор не йдеться у аналітичних матеріалах щодо причин сепаратизму на Донбасі, але ж до війни, яку розпочала путінська Росія проти України у 2014 р. саме у Донецькій області проживала найбільша кількість білорусів. Вони активно підтримували не лише В. Януковича, але насамперед А. Лукашенка. Багато хто був прихильний і до В. Путіна як «реставратора» ССРСР.

Отож бо біженцям з теперішньої Білорусі доведеться зіштовхнутися не лише з українською бюрократією, нашими економічними негараздами, але й із нерозумінням певної частини своїх земляків, які вже давно проживають на цій землі. Що ж до України, видається, що саме біженці від лукашенківського режиму можуть значно поліпшити ситуацію з проросійськими та й пролукашенківськими настроями в самій білоруській діаспорі України, вливши в неї «нову кров», не затруєну «рускомировськими» настроями. Такі впливи були б надзвичайно корисними для Сходу та Півдня України, де вже традиційно розселена більшість українських білорусів. Щоправда, представників цієї нації чимало і в Києві. Але тут вони не підпадають під характеристику «совок» та й їхню прихильність до євроцивілізаційного вибору України чи не найпереконливіше довів Герой України білорус за походженням М. Жизневський, віддавши своє життя на Майдані за гідність і свободу українського народу.

Висновки. У зв'язку з білоруськими протестами, які розпочались у 2020 р. після президентських виборів у цій державі та продовжувались деякий час вже у 2021 р., велика частина білоруських громадян була змушена покинути свою Батьківщину, рятуючись від репресій режиму А. Лукашенка. Кількість біженців із Білорусі, які прибули на територію України сьогодні складає за неточними підрахунками біля 100 тис. чол. і продовжує далі зростати. Частина із цих мігрантів залишиться в Україні, поповнивши білоруську діаспору на наших теренах. Одним із вирішальних факторів у «транзитних» настроях втікачів з Білорусі є війна, що є реальністю сучасного життя в Україні. Втікаючи від загроз для власного життя та здоров'я на Батьківщині, білоруси шукають більш стабільної країни для «осілості» та «нового життя» за межами Вітчизни.

Видається, що для України приплив біженців із Білорусі матиме більше позитивні наслідки в економічній, культурній та політичній сфері, хоча і

створить певні труднощі з їхньою адаптацією внаслідок кризових процесів, які переживає українська держава та соціум сьогодні. Білоруські громадяни – активні учасники білоруської революції гідності та свободи (як її називають вже чимало дослідників) можуть стати корисним ферментом для прискорення реформаторських процесів в Україні та сприятимуть подальшому як демократичному, так і просвіропейському рухові на цих теренах.

Важливою складовою процесу є той факт, що сьогодні відбувається активне осмислення білоруських подій. Будемо сподіватись, що вони таки увійдуть в історію в якості Білоруської переможної революції гідності і свободи.

1. Агєєв О. Білоруські протести 2020 у контексті дослідження конфліктних процесів на пострадянському просторі. *Українознавчий альманах*. Випуск 27. 2020. С.13-21.

2. Грабовська І.М. Протестні акції в сучасній Біларусі в контексті проблем націєтворення. *Zbiór artykułów naukowych. «Aktualne naukowe problemy: rozpatrzenie, decyzja, praktyka»*. Czestochowa (PL), 2017. P. 78 – 80.

3. Грабовська І.М., Талько Т.М Сучасна Білорусь перед викликами-загрозами: український погляд на проблему. *Zbiór artykułów naukowych recenzowanych*. Warszawa, 2019. P. 9 – 11.

4. Зуб'юк Павло. Ленін, мова, нова Білорусь. Білорусь цінна для нас можливістю порівняння. URL: https://zaxid.net/lenin_mova_nova_bilorus_n1512858.

5. Корженевская А. Есть ли в Белоруссии единство и солидарность? URL: <https://www.kommersant.ru/doc/4625456#id1994110>

6. Николай Статкевич: В Беларуси происходит духовная революция. URL: <https://charter97.org/ru/news/2017/3/22/244478/>

7. Основатель канала Nexta: грани журналистики и активизма смешиваются (16.12.2020). URL: <https://www.dw.com/ru/interview-s-osnovatelem-kanala-nexta/av-55965390>

8. Сергей Тихановский из тюрьмы: "В Беларуси - революция человечности". URL: <https://www.dw.com/ru/sergej-tihanovskij-iz-tjurmy-v-belarusi-revoljucija-chelovechnosti/a-56101346>

9. Терещук Галина. «Білоруський кризовий центр» відкрили у Львові для тих, хто втік від репресій Лукашенка. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/bilorus%CA%B9kyu-kryzovyy-tsentr-u-l%CA%B9vovii/31042813.html>

10. Фильченко Н. Белорусы отворачиваются от союза с Россией. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/4583>.

11. Чаму беларусаў б'юць свае? | Почему беларусов бьют свои? *Белсам tv*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=BErU8-47K8I>

References

1. Ahieiev O. (2020). *Biloruski protesty 2020 u konteksti doslidzhennia konfliktnykh protsesiv na*

postradianskomu prostori [Belarusian protests in 2020 in the context of the study of conflict processes in the post-Soviet space]. *Ukrainoznavchyi almanakh*. Vypusk 27. P.13-21 (in Ukrainian).

2. Grabovska I.M. (2017). *Protetni aksii v suchasni Bielarusi v konteksti problem natsiievorennia* [Protests in modern Belarus in the context of nation-building problems]. *Zbiór artykułów naukowych. «Aktualne naukowe problemy: rozpatrzenie, decyzja, praktyka»*. Czestochowa (PL). P. 78 – 80 (in Ukrainian).

3. Grabovska I.M., Talko T.M (2019). *Suchasna Bilorus pered vyklykamy-zahrozamy: ukraïnskyi pohliad na problem* [Modern Belarus in the face of challenges: the Ukrainian view of the problem]. *Zbiór artykułów naukowych recenzowanych*. Warszawa. P. 9 – 11 (in Ukrainian).

4. Zub'iuik Pavlo. *Lenin, mova, nova Bilorus. Bilorus tsinna dlia nas mozhlyvisti porivniannia* [Lenin, language, new Belarus. Belarus is a valuable opportunity for us to compare]. URL: https://zaxid.net/lenin_mova_nova_bilorus_n1512858 (in Ukrainian).

5. Korzhenevskaya A. *Est ly v Belorussyy edynstvo y solydarnost?* [Is there unity and solidarity in Belarus?] URL: <https://www.kommersant.ru/doc/4625456#id1994110> (in Russian).

6. Nykolay Statkevych: *V Belarusy proyskhodyt dukhovnaya revoljucyia* [Nikolai Statkevich: A spiritual revolution is taking place in Belarus]. URL: <https://charter97.org/ru/news/2017/3/22/244478/> (in Russian).

7. *Osnovatel' kanala Nexta: grani zhurnalistiki i aktivizma smeshivajutsja (16.12.2020)* [Founder of Nexta: journalism and activism mix (16.12.2020)]. URL: <https://www.dw.com/ru/interview-s-osnovatelem-kanala-nexta/av-55965390> (in Russian).

8. *Sergej Tihanovskij iz tjur'my: "V Belarusi - revoljucija chelovechnosti"* [Sergei Tikhonovskiy from prison: "There is a revolution of humanity in Belarus"]. URL: <https://www.dw.com/ru/sergej-tihanovskij-iz-tjurmy-v-belarusi-revoljucija-chelovechnosti/a-56101346> (in Russian).

9. *Tereshchuk Halyna. «Biloruskyi kryzovyi tsentr» vidkryly u Lvovi dlia tykh, khto vtik vid represii Lukashenka* [The "Belarusian Crisis Center" was opened in Lviv for those who fled Lukashenko's repressions]. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/bilorus%CA%B9kyu-kryzovyy-tsentr-u-l%CA%B9vovii/31042813.html> (in Ukrainian).

10. *Fil'chenko N. Belorusy otvorachivajutsja ot sojuza s Rossiej* [Belarusians turn away from union with Russia]. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/4583> (in Russian).

11. *Chamu belarusaŭ b'juc' svae? | Pochemu belarusov b'jut svoi?* [Why are Belarusians beaten by their own?]. *Белсам tv*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=BErU8-47K8I> (in Belarusian).